

Подходи по време на лекция – нагласи на преподаватели и студенти

Жельо Желев, Драгомир Илиев, Даниела Илиева

Approaches during a lecture – attitudes of teachers and students

Zhelyo Zhelev, Dragomir Iliev, Daniela Ilieva

Abstract:

Raised under the influence of technology, Gen Z students are more digital than any previous generation. In order to offer an adequate educational service, it is necessary to identify the main characteristics by which teachers can provide it. The topicality of the topic is related to the active interaction between teacher and student, in which the application of digital tools occupies a significant place. The authors analyze the behaviour of the lecturer and the approaches he uses during lectures. For this purpose, a survey of teachers and students was conducted, based on which the teaching approaches and the learners' attitudes were compared. The results show that teachers often encourage students to interrupt them and ask questions during a lecture. Secondly, the lecturers apply an approach of breaking the extended topics into smaller parts, which is well accepted by the students of the three generations – X, Y and Z.

Keywords: Gen X, Y and Z, teaching methods, learning attitudes, economics, correlation analysis

For contacts: Assist. Prof. Zhelyo Zhelev PhD, D. A. Tsenov Academy of Economics, zh.zhelev@uni-svishtov.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

За да се предлага адекватна образователна услуга, е необходимо да се изведат основните характеристики, чрез които преподавателите могат да я предоставят. В едно от прегледаните изследвания се установява, че преподавателите трябва да подобрят своите умения за използване на технологии за академични цели (Whitehead, 2023). Уайтхед подчертава, че представителите на поколение Z предпочитат интерактивното обучение и различни онлайн платформи да бъдат включени директно в практическото им обучение. По този начин преподавателите ще подобрят своите стилове на преподаване, за да се свържат по-добре със своите обучаеми (Seemiller & Grace, 2017).

В контекста на активното взаимодействие между преподавател и студент съществено място заема приложението на дигиталните инструменти в обучението. Независимо, че дигитализацията и виртуалните модели на образование не могат да заменят преподавателя, в бъдеще се очаква да се появят повече дигитални инструменти, предлагащи допълнителни възможности за образование, за да направят процеса на преподаване по-гъвкав и ефективен (Annuš, Takáč, Štempelová, & Dančsa, 2023).

Екип от автори изследват влиянието на технологиите и интернета върху различните форми на обучение и придобиването им на знания (Szymkowiak, Melović, Dabić, Jeganathan, & Kundi, 2021). В резултат от изследването се установява, че студентите са по-пристрастни към обучението чрез мобилни приложения и видео съдържание, в сравнение с традиционната форма на

преподаване. Това е продиктувано от факта, че обучаемите от поколение Z притежават по-кратък обхват на внимание. Те са нетърпеливи, приемат информация от цял свят чрез различни източници, предпочитат цифровите медии пред традиционните медии и имат постоянна нужда да получават нови, различни видове информация (2021).

В едно от най-новите изследвания в световната литература, по отношение на връзката „преподаване-учене“, се разглежда ролята на интерактивния подход в обучението на ученици от дигиталното поколение (Kalnitskaya & Maksimochkina, 2023). В изследването се идентифицират приоритетните на обучаемите, въз основа на техните характеристики. На тази база се извеждат основните характеристики, които преподавателите трябва да вземат предвид при представянето на учебното съдържание. Авторите на изследването достигат до извода, че използването на интерактивен подход за обучение е в унисон с характеристиките на дигиталното поколение и това води до положителните ефекти (2023). Това до голяма степен се дължи на по-голяма възможност да се повиши взаимодействието между преподавателя и студентите в учебната среда.

Рос и Кал-Къмингс (2020) обсъждат стратегията си за „работа на терен“ или разширен/повтарящ се семинар за качествени методи (лично или онлайн), според нуждите на обучаващите, като дискусиите се водят в безопасна среда, където обучаемите са насърчавани за достигане на резултат. Подходът, ориентиран към ученика, често включва връстници, работещи в групи по теми, които ги интересуват, в които те обсъждат идеи и получават редовна обратна връзка от връстници.

Настоящият доклад представя част от резултатите от Проект № 5-2023 “Предизвикателства и възможности пред дигиталното обучение по икономика на поколение Z”, финансиран от Института за научни изследвания към СА „Д. А. Ценов“ (Илиев, Желев, & Илиева, 2024).

ИЗЛОЖЕНИЕ

Анализът на резултатите показва, че най-често **преподавателите** насърчават студентите да ги прекъсват и да задават въпроси по време на лекция (Таблица 1). С „винаги“ и „често“ отговарят 84% от респондентите. Създаването на диалогична атмосфера между преподаватели и обучаеми спомага за повишаване на качеството на образователния процес.

Таблица 1

Класиране на преподавателските подходи по честота на използване

Въпроси	Общ дял на отговорите „винаги“ и „често“
Предразполагате ли (насърчавате ли) студентите да ви прекъсват и задават въпроси?	84%
Разделяте ли дългите теми (лекции) на по-малки части?	77%
Правите ли кратки прекъсвания със смяна на тематиката, за да активизирате аудиторията?	57%
Провокирате ли студентите, по време на лекциите, да използват телефоните си за обучителни цели?	23%

На второ място, със 77% преподавателите поставят накъсването на дългите теми на по-малки части, което по принцип се възприема добре от младото поколение. На последно място, с най-малка честота на използване се нарежда използването на мобилните телефони в обучителния процес. Едва 23% заявяват, че ги използват в обучителния процес.

Изчисляването на коефициентите на корелация и при втората група въпроси не показва наличието на зависимост между поколенията и отговорите на въпросите. За два от въпросите коефициентите са статистически значими, но стойностите им остават под или около 0.2, което е слаба корелационна зависимост.

Таблица 2

Класиране на преподавателските подходи по честота на използване

Въпроси	Корелация на Кендал	Корелация на Спиърман
Правите ли кратки прекъсвания със смяна на тематиката, за да активизирате аудиторията?	.027	.028
Предразполагате ли (насърчавате ли) студентите да ви прекъсват и задават въпроси?	.141**	.155**
Разделяте ли дългите теми (лекции) на по-малки части?	-.005	-.006
Провокирате ли студентите, по време на лекциите, да използват телефоните си за обучителни цели?	.195**	.228**

* Корелацията е значима на ниво 0,05 (двустранна)

** Корелацията е значима на ниво 0,01 (двустранна)

Събраните данни показват, че трите поколения **студенти** възприемат положително най-често използваните подходи по време на лекции от преподавателите. Сравнително неприемливи са кратките прекъсвания със смяна на темата за поколение X. Това може да се дължи на тяхната особеност да поддържат фокуса и концентрацията върху конкретна тема (21% с отговори „по-скоро не“ и „не“). Интерес представлява възприятието на поколение Z. Въпреки краткотрайното задържане на вниманието им върху конкретна тема, 76 (респ. 24%) от тях не предпочитат този подход.

Дискусионен се оказва въпросът, свързан с използване на телефоните за обучителни цели. Сравнително голяма част от респондентите, при изследваните поколения, не могат еднозначно да определят ползите или негативите от приложението им в учебния процес (за поколение X – 25%, за поколение Y – 16% и за поколение Z – 14%).

На база дадените положителни отговори, показани в Таблица 3, на първо място студентите приемат разделянето на дългите теми на по-малки части (93% с отговори „да“ и „по-скоро да“).

Таблица 3

Класиране на преподавателските подходи

Въпрос ...: Приемате ли подхода, когато преподавателят...	Отговори („да“ и „по-скоро да“)
... разделя дългите теми (лекции) на по-малки части?	93%
... насърчава (позволява) да го прекъсват и да му задават въпроси?	83%
... провокира, по време на лекции, да използват телефоните си за обучителни цели?	71%
... прави кратки прекъсвания със смяна на темата?	59%

След това се предпочита студентите по всяко време да задават въпроси (83% с отговори „да“ и „по-скоро да“). Не се забелязва при студентите афинитет към използването на мобилни телефони за образователни цели по време на лекция (71% с отговори „да“ и „по-скоро да“) и използването на кратки почивки със смяна на темата (59% с отговори „да“ и „по-скоро да“). При изследване на корелацията между възприятията на студентите от различните поколения и прилаганите подходи от преподавателя по време на лекция, изчислените коефициенти Кендъл и Спиърман не показват наличие на такава (Таблица 4). Всички коефициенти са със стойности под 0,2.

Таблица 4

Корелационна зависимост между представителите на отделните поколения и техните възприятия относно поведението на преподавателя по време на лекция

Въпрос ...: Приемате ли подхода, когато преподавателят ...	Корелация на Кендал	Корелация на Спиърман
... прави кратки прекъсвания със смяна на темата?	-.041	-.048
... насърчава (позволява) да го прекъсват и да му задават въпроси?	.121**	.134**
... разделя дългите теми (лекции) на по-малки части?	.081*	.087*
... провокира, по време на лекции, да използват телефоните си за обучителни цели?	.112**	.126**

* Корелацията е значима на ниво 0,05 (двустранна)

** Корелацията е значима на ниво 0,01 (двустранна)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпросите, свързани с поведението на лектора по време на лекцията имат за цел да проверят до каква степен поколенията (предимно поколение Z) възприемат поведение, което съответства на някои от основните характеристики на по-младото поколение. Характерното за поколението Z е краткото им внимание и предпочитанието да получават информация, разделена на по-малки части в по-малки обеми. Отговорите на въпросите показаха предпочитание за разделяне на дълги лекции на по-малки части, но прекъсванията с промени в темите биха могли да бъдат по-добре приети.

Тук можем да заключим, че е налице съвпадение между предпочитанията на студентите и поведението на преподавателите. По отношение на свободата да се прекъсва и да се задават въпроси на лектора, също имаме пълно съвпадение между нагласите на студентите и действията на лекторите. Скъсяването на дистанцията, чрез свободата за двупосочна комуникация между преподавател и студенти, стимулира реално включване в учебния процес, а не само отчитане на присъствие в класната стая. Включването на техните смартфони в учебния процес е оценено най-високо от поколение Z в сравнение с по-старите им колеги. Вече има много приложения (напр. Kahoot!), които лекторите могат да използват, за да направят лекциите си ангажиращи и интерактивни, като използват електронните устройства на студентите. По въпроса с телефоните и тяхното използване за учебни цели по време на лекция, този подход все още не се възприема от преподавателите. Явно те все още имат резерви и само 23% от тях заявяват, че ги използват често по време на лекция.

Както и при видео съдържанието, тук също има много неизползвани възможности за ангажиране вниманието на студентите по време на лекция. От една страна поколение Z иска да използва технологиите, да взаимодейства с учебната среда и да получава обратна връзка за постигнато от тях на всеки етап от обучението. От друга страна смартфоните са постоянно в ръцете на младото поколение и всякакви опити за забраната за тяхното използване или изземване по-скоро ще има съпротива и отрицателен ефект. Едно от възможните решения е именно включването на персоналните смарт устройства в учебния процес. Кратък тест от 2-3 въпроса, реализиран с помощта на приложение през смартфоните на студентите, включващ състезателен елемент, би повишил вниманието и интереса на студентите по време на лекция и в реална, и в дигитална среда.

Анализът на резултатите не потвърди първоначалните очаквания на изследователския екип за разлики в предпочитанията на студентите, обусловени от техните поколенчески характеристики. Напротив, те бяха категорично опровергани.

ЛИТЕРАТУРА

Annuš, N., Takáč, O., Štempelová, I., & Danca, D. (2023). Z and alpha generation teaching methods: digitalization of learning material. *International Journal of Advanced Natural Sciences and Engineering Researches.*, 7(4), 224-229. doi:10.59287/ijanser.704

Kalnitskaya, I. V., & Maksimochkina, O. (2023). An Interactive Approach to Teaching Students of the Digital Generation. *Standards and Monitoring in Education*, 4, 22-27. doi:10.12737/1998-1740-2023-11-4-22-27

Ross, K., & Call-Cummings, M. (2020). Reflections on failure: teaching research methodology. *International Journal of Research & Method in Education*, 43(5), 498-511. doi:10.1080/1743727X.2020.1719060

Seemiller, C., & Grace, M. (2017). Generation Z: Educating and Engaging the Next Generation of Students. *Sage Journal*, 22(3), 21-26. doi:10.1002/abc.21293

Szymkowiak, J. A., Melović, B., Dabić, M., Jeganathan, K., & Kundi, G. S. (2021). Information technology and Gen Z: The role of teachers, the internet, and technology in the education of young people. *Technology in Society*, 65. doi:10.1016/j.techsoc.2021.101565

Whitehead, E. (2023). Augmented Skills of Educators Teaching Generation Z. *Excellence in Education Journal*, 12(1), 32-54.

Илиев, Д., Желев, Ж., & Илиева, Д. (2024). Обучение по икономика на студенти от три поколения – нагласи на обучаеми и преподаватели. *Алманах научни изследвания. СА Д. А. Ценов - Свищов*(32), стр. 87-119. Получено из <https://almanahni.uni-svishtov.bg/title.asp?title=2972>